

On és la plaça de l'Oli, Sr. Carreras?

Història de la privatització definitiva d'un dels espais públics més emblemàtics del Barri Vell de Girona

Entre els anys 1984 i 1987 *Punt Diari* va anar publicant un llibre (per lliuraments) en què el periodista Jaume Fabre, l'arxiver Ramon Alberch i el professor Josep Clara explicaven la història de tots els carrers de Girona. El 14 de maig de 1985, Ramon Alberch va publicar el capítol dedicat a la plaça de l'Oli, i hi deia: «Si seguim l'evolució urbanística d'aquesta plaça, ens adonem ben aviat que amb el temps ha anat perdent espai fins al punt d'esdevenir un racó difícilment equiparable al concepte tradicional de plaça».

JOAN BARBARÀ > TEXT

Tal com explica Ramon Alberch, la progressiva reducció de l'espai físic de la plaça de l'Oli ve de molt enrere, però quan es lliura la batalla final en què la ciutat perd definitivament la partida enfront dels interessos privats és en la darrera part del segle XIX i començaments del XX.

Els actors

Aprofitant el pèssim estat de conservació de l'edifici de l'actual número 4 de la pujada de Sant Domènec, el 1888, en temps del batlle Emili Grahit i Papell, l'Ajuntament es proposa enderrocar aquesta casa i expropiar un solar contigu (actual pujada de St. Domènec, 2) amb l'objecte d'esponjar el terreny, facilitar el desenvolupament del comerç en aquella zona, justificar el nom de la via pública (plaça) i fer que els edificis del

carrer del Sac (actual Diputació) puguin tenir la ventilació i llum adequats, que deixin de ser una zona lúgubre, fosca i extremadament humida i, òbviament, que aquest carreró no es converteixi en un niu de brutícia.

Aquesta iniciativa municipal xoca frontalment amb els interessos dels tres propietaris de les dues finques:

El 1888, en temps del batlle Emili Grahit, l'Ajuntament es proposa enderrocar la casa n. 4 de la pujada de Sant Domènec i expropiar un solar contigu per esponjar el terreny i facilitar el desenvolupament del comerç en aquella zona

AJUNTAMENT DE GIRONA. CROU [JOAN MARTÍ CENTELLES]

>> *La pujada de Sant Domènec l'any 1877.*

Martí Massaguer (advocat influent), Josep Oriol de Sentmenat (marquès de Sentmenat) i Candi Suñer (comerciant de Barcelona), que de cap manera volen cedir aquests terrenys a la ciutat, i es neguen a acceptar cap tipus de permuta. Rebutgen també la possibilitat de ser indemnitzats per la Corporació.

©2016 GOOGLE. INST. GEOGR. NACIONAL

>> *En vermell i groc, els actuals edificis de la pujada de Sant Domènec 2 i 4. En blanc, el carreró privatitzat.*

Vicente Carreras entra en escena

Aprofitant el desig de l'Ajuntament d'enderrocar l'edifici de l'actual pujada de St. Domènec 4, Vicente Carreras i Suñer, un influent banquer de la ciutat i aleshores quart tinent d'alcalde (liberal) de l'Ajuntament de Girona, veu una oportunitat de negoci i s'interessa per la situació de les finques.

D'antuvi, demana a la Corporació, infructuosament, que declari en ruïna el n. 4 de la pujada de St. Domènec, i posteriorment comença a invertir i a comprar a bon preu el solar i la casa (núm. 2 i 4), de manera que en poc temps Candi Suñer queda fora de la propietat i el marquès de Sentmenat i Martí Massaguer queden com a titulars residuals de petites zones de la finca.

Els veïns

Malgrat el desig mostrat per l'Ajuntament de recuperar per a la ciutat la plaça de l'Oli, l'acord d'expropiació

de les finques es va ajornant i l'enderrocament no s'executa, cosa que crea un malestar evident en la ciutadania. Insensible a qualsevol crítica, el propietari i regidor Vicente Carreras construeix una tanca en el solar no edificat que dificulta enormement l'accés a la pujada de St. Domènec, ja que hi deixa només un pas de mig metre.

Ramon Alberch explica en el seu treball que, el 1891, veïns de la plaça de l'Oli entren un escrit a l'Ajuntament en què denuncien l'obstrucció

Insensible a qualsevol crítica, el propietari i regidor Vicente Carreras construeix una tanca en el solar no edificat que dificulta enormement l'accés a la pujada de Sant Domènec, ja que hi deixa només un pas de mig metre

practicat pel tinent d'alcalde Vicente Carreras. Deien els veïns «... *que la valla estorba manifestament el acceso a los cuarteles, que en la misma hay establecimientos públicos, Café y el Salón Odeón, cuyo público los días de baile emplea más de media hora para pasar la cerca y que por allí pasan los estudiantes del seminario...*».

Amb el pas del temps, la situació no només no es resol, sinó que va empitjorant. Per manca de manteniment la tanca es trenca en part i el solar corresponent al n. 2 de la pujada de St. Domènec es va convertint de mica en mica en un abocador, fet que provoca evidents problemes d'higiene i àdhuc sanitaris que no semblen preocupar el més mínim ni a la Corporació local ni al senyor Carreras.

Més queixes

Farts de la condescendència municipal amb els propietaris de les finques

AJUNTAMENT DE GIRONA. CRDI | FOTO LUX

AJUNTAMENT DE GIRONA. CRDI | AUTOR DESCONEGUT

>> *Ballada de sardanes a la plaça de l'Oli durant la Festa Major de la Cort Reial, l'any 1918.*

>> *Façana del bloc de pisos, situat a la plaça de l'Oli, pels volts de 1935-1940.*

de la pujada de St. Domènec, i més concretament amb la impunitat de què gaudeix Vicente Carreras, alguns veïns del sector demanen un cop més a l'Ajuntament que executi d'una vegada l'enderrocament de l'edifici i alliberi el solar.

Aquest tema és tractat en el ple municipal celebrat el 24 de febrer de 1897. En el transcurs de la discussió, el primer tinent d'alcalde senyor Carreras proposa que aquests veïns que criden tant assumeixin personalment el cost de les expropiacions, per tal que l'import d'aquestes no suposin una càrrega per al municipi.

S'origina un encès debat amb diverses intervencions. Finalment, a proposta del regidor senyor Salvat, s'acorda que en el pressupost de l'any vinent s'adjudiqui una partida que cobreixi la indemnització als propietaris. Es crea una comissió formada pels regidors Vicente Carreras i De Pol que estudiarà el tema abans que el ple prengui una decisió definitiva.

Obres fraudulentes

El 25 de febrer de 1899, Vicente Carreras va sol·licitar permís a l'Ajuntament per poder fer unes obres a la seva casa de la pujada de St. Domènec, 4. El 2 de març del mateix any, l'Ajuntament va respondre afirmativament a la seva demanda amb la condició explícita que les obres s'ajustessin a les ordenances, no envaïssin la vorera amb escalons sortints i que se satisfés la quantitat de 12,50 pessetes per al permís d'obres.

El 5 d'octubre del 1900, el *Diario de Gerona de Avisos y Noticias* publicava que, després de diverses pressions fetes per la premsa, finalment, al cap de 18 mesos, el tinent d'alcalde Vicente Carreras havia ingressat a les arques

El dia 10 de novembre de 1901 se celebren eleccions municipals, a les quals concorre un Vicente Carreras molt desprestigiado. Aquest cop no aconsegueix l'acta de regidor

municipals la taxa del permís d'obres corresponent a les reformes que havia fet a la seva casa. El *Diario de Gerona*, en la mateixa informació, denunciava que el tinent d'alcalde havia construït un escaló sortint de la façana, tot i que això se li havia prohibit expressament en l'autorització del consistori.

Moviment tàctic

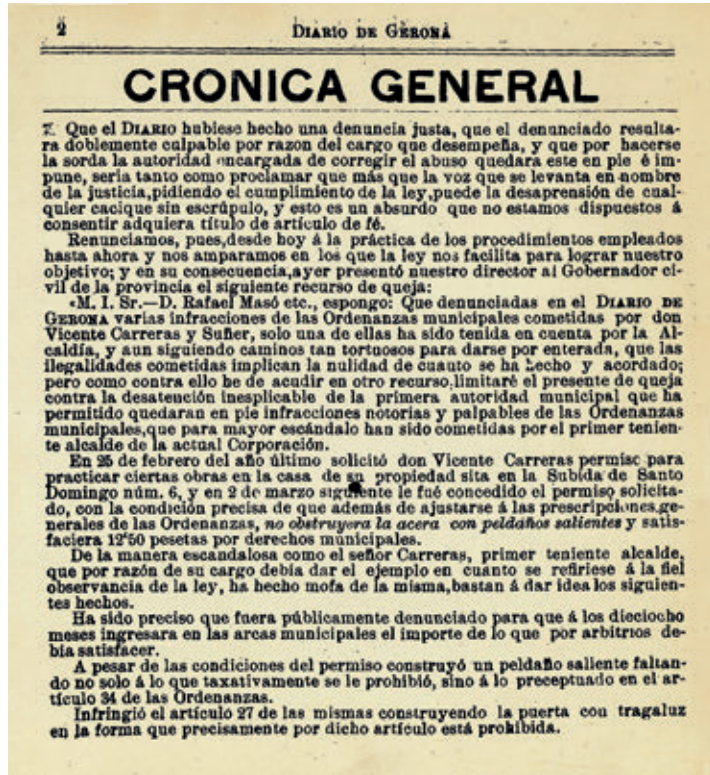
El 16 d'abril de 1899 el diari *Lo Geronès* informa que Vicente Carreras, insensible a les crítiques, ofereix a l'Ajuntament el primer pis de la pujada de St. Domènec, 4 (antiga seu del Registre de la Propietat i actual cafè Le Bistrot), que poc temps abans havia intentat que la corporació declarés en ruïna, per tal que s'hi instal·li l'Escola Pràctica de Pàrvuls, agregada a La Normal, que durant diversos anys dirigirà el professor Esteve Isern i Serret.

El ple municipal accepta l'ofertament del tinent d'alcalde tot i sabent que el propietari del local no ha efectuat les obres de consolidació i millora necessàries per tal d'evitar riscos.

AJUNTAMENT DE GERONA, CPOL [FONS EL PUNT - AUTOR DESCONEGUT]

>> Plaza del Aceite, 1980. Entrada pel carrer del Sac del carreró que menava a l'Odeón.

>> Diario de Gerona de Avisos y Noticias del 25 d'octubre de 1900.

Amb aquest moviment, Vicente Carreras pretén aplacar els ànims dels veïns donant un ús social a la finca i guanyar temps amb l'Ajuntament, atès que sap que mentre el local sigui escola no s'enderrocarà. De tota manera, el senyor Carreras no fa aquest gest de forma desinteressada, sinó que cobrarà a la corporació local un lloguer de 840 pessetes a l'any. Abans que hi hagués l'Escola Pràctica, aquest espai estava ocupat pel Centre Federal, que pagava poc més de la meitat d'aquesta xifra.

Un altre escàndol

El ple municipal celebrat el 14 de setembre de 1900 aprova llogar el segon pis de la pujada de St. Domènec, 4 —propietat del primer tinent d'alcalde Sr. Carreras, que s'absenta en el moment de la votació, segons explica, per no influir en la decisió del Consistori— per tal que s'hi traslladin alguns dels alumnes de l'Escola Normal. En el mateix acord, es lloga un altre pis de la finca a fi que hi fixi la seva residència habitual el director de l'Escola Pràcti-

ca, senyor Esteve Isern. Totes les despeses aniran a càrrec de l'Ajuntament.

Manca d'higiene

El 15 de setembre de 1900, el *Diario de Gerona* denuncia la manca evident d'higiene que hi ha a l'Escola Pràctica: «... dicho local es una madriguera y no una escuela, bajo de techo, con una capacidad tan reducida que apenas tienen los alumnos la tercera parte del volumen de aire que necesitan para respirar... los excusados se hallan instalados dentro de una exalcoba que no tiene ventilación bastante e infectan con sus hedores y miasmas el ambiente...».

Aquestes apreciacions del *Diario de Gerona* són confirmades pel director de l'Escola Normal.

Amb aquesta operació, tolerada per l'Ajuntament, la plaça de l'Oli va perdre definitivament 300 metres quadrats i va quedar com és actualment

El mateix diari havia denunciat també, el 3 de març de 1900, la situació de deixadesa que tenia un indret tan cèntric com la pujada de St. Domènec, i reclama un cop més «*la desaparición del mercado de la plaza del Oli, que constituye una vergüenza para nuestro municipio*».

Carreras i Massaguer ensenyen les cartes

El 21 de maig de 1900, quan han passat més de tres anys sense que hi hagi hagut cap proposta, des que el Consistori va encarregar als regidors Vicente Carreras i De Pol que elaboressin un dictamen que permetés resoldre definitivament el contingut de la plaça de l'Oli, el ple de l'Ajuntament sotmet a consideració dels regidors la següent proposta: «*Don Martín Massaguer y don Vicente Carreras (primer tinent d'alcalde assistent al ple) han entrado una instancia en registro en la que solicitan que el Ayuntamiento les fije la alineación a la que debían ajustarse para la edificación del solar de la plaza del Oli*» (actual pujada de St. Domènec, 2).

>> La façana enfosquida indica on hi havia el carreró que anava a l'actual carrer del Sac.

Cap regidor pregunta res, i el ple resol, d'acord amb l'arquitecte municipal, fixar-los la que es va determinar en un projecte de reforma de l'alineament que s'havia fet el 1891.

Un abocador al centre de la ciutat

El 15 de desembre de 1900, *Diario de Gerona* denuncia la situació, per enèsima vegada, dient: «Del solar que para vergüenza de nuestra Corporación Municipal existe en la plaza del Oli sirviendo de pudridero y otras cosas peores, han desaparecido los tabiques de las dos puertas que cerraban la entrada principal... no se sabe si es por falta de vigilancia y, si es por conveniencia del propietario no se explica que se le consienta».

Les coses s'acceleren

S'acosten les eleccions municipals i la continuïtat de Vicente Carreras en el Consistori no està garantida, així que és qüestió de resoldre ràpidament aquest tema carregós que fa tants anys que s'arrossega, abans que pugui canviar l'estatu quo.

El *Diario de Gerona*, que ja es tem el pitjor, publica en la seva edició del 5 de gener de 1901: «Tenemos entendido que próximamente se edificará el solar de la plaza del Oli, pues parece han quedado transigidas las desavenencias que había entre los propietarios de cuyo desacuerdo era la causa que

continuase en pie aquel estercolero que era vergüenza de nuestra capital. El propietario de aquel solar es el teniente de alcalde don Vicente Carreras, que ya sabe todo el mundo como respeta las ordenanzas y, como el ayuntamiento tiene tomados acuerdos sobre el particular que interesan a todos los vecinos de aquel punto, es seguro o no, que se pase por encima de ellos».

El dia 10 de novembre de 1901 se celebren eleccions municipals a les quals concorre un Vicente Carreras molt desprestigiat. Assetjat per diversos casos de corrupció denunciats per la premsa, després de catorze anys de fer i desfer dins l'Ajuntament al seu caprici, aquest cop no aconsegueix l'acta de regidor.

L'endemà dels comicis hom podia llegir en el *Diario de Gerona*: «La derrota sufrida ayer por el Sr. Carreras ha de

Quan, l'any 1904, l'Ajuntament va fer unes obres d'adaptació del clavegueram a la plaça de l'Oli, l'antic primer tinent d'alcalde va aconseguir, amb la complicitat de l'alcaldia, que s'aixequés el nivell del carrer i desaparegués l'esglaó de la discòrdia

>> Finalment, el 1902 es va aixecar un edifici en el solar de la discòrdia.

haberle causado tal decepción, que la amargura de su pecho debe ser inmensa. Para él, ser vencido en la elección de ayer, es tanto como ser borrado de la lista de los vivos en el mundo de la política».

Geni i figura fins el final

Després d'haver perdut les eleccions i estant, per tant, com a regidor en funcions, Vicente Carreras participa encara en un últim ple on s'assegura que el seu futur «immobiliari» quedi totalment blindat.

El 24 de novembre de 1901, el ple nari de l'Ajuntament pren uns acords que l'endemà el *Diario de Gerona* resumia de la següent manera: «...luego se aprobó el dictamen de la Comisión de Fomento concediendo permiso a don Vicente Carreras para edificar una casa en el solar que posee en la plaza del Oli, condonándole la cantidad de 526 ptas. que importan los derechos municipales atendiendo al terreno que cede para vía pública en cantidad de 478 palmos cuadrados».

El 26 de novembre *Diario de Gerona* torna a denunciar el regidor Carreras i la passivitat del batlle Manuel Català. Deia el rotatiu: «Ya habrán podido enterarse nuestros lectores de que el primer teniente de alcalde don Vicente Carreras trata de edificar en el solar que posee en la plaza del Oli y que nuestra famosa Corporación Municipal se lo ha

>> En el *café Le Bistrot*, encara avui és visible el suport original del pal de la bandera de l'escola Pràctica de Pàrvuls.

consentido con solo retirar seis palmas la fachada como si no hubiera acuerdo que lo impidiera».

Tenint el seu futur immobiliari blindat, Vicente Carreras va construir el 1902 l'actual casa de la pujada de St. Domènec, 2, que va ajuntar amb la casa vella (pujada de St. Domènec, 4) mitjançant la construcció d'una escala comuna i unificant així les dues finques en una de sola. Amb aquesta operació, tolerada per l'Ajuntament, la plaça de l'Oli va perdre definitivament 300 metres quadrats i va quedar com és actualment.

Els records de Carles Figueras

Explicava Carles Figueras, copropietari, amb les seves germanes Enriqueta i Consol Figueras Benito, de la casa del fons del carrer del Sac —i que ara mateix forma part de la Diputació—, que a finals del segle XIX hi havia un pas de vianants que comunicava el carrer del Sac amb la pujada de St. Domènec.

L'edifici de quatre plantes de la família Figueras (llavors plaça de l'Oli, 4) era contigu a una de les cases del senyor Carreras. Aquells anys en què Vicente Carreras feia i desfeia a l'Ajuntament, tot aprofitant que tenia paletes a casa va proposar a Carolina Tomàs i Figueras, aleshores mestressa de l'edifici, construir en aquell petit carrer i partir-se'l. Venint la proposta d'aquell

senyor de l'Ajuntament, Carolina Tomàs no va gosar oposar-hi, i així va ser com aquell indret, que era públic, es va privatitzar. Els dos propietaris es varen partir el terreny, la senyora Tomàs es va quedar la façana del carrer del Sac, el tinent d'alcalde la part de la pujada St. Domènec, que encara avui es perfectament visible, i la ciutat va perdre un carrer petit que, tot i ser un indret poc transitat, pertanyia a l'espai públic. L'Ajuntament mai no va dir res.

Uns anys més endavant, quan, atzars de la vida, Vicente Carreras va perdre l'estrella i tots els seus béns varen ser embargats i subhastats, la senyora Carolina Tomàs va comprar, el 1925, per 80.000 pessetes, la casa de la pujada St. Domènec, 4, i tot va quedar escriturat i *legalitzat* dins la mateixa propietat.

La darrera «cacicada»

L'any 1904, tres anys després de sortir de l'Ajuntament, Vicente Carreras, propietari urbà i rural, titular de l'em-

Hi va haver denúncies a la premsa i pressions de l'alcaldia, però el senyor Carreras mai va treure l'escaló il·legal que sobresortia de la façana, perquè això l'obligava a modificar l'interior del seu edifici

presa bancària Carreras Hermanos, conseller del Banc d'Espanya, soci amb Eduard Noguera —president de la Diputació— i el senador Josep Maria Pérez Xifra d'una empresa constructora que feia obra pública, encara tenia molt de poder a la ciutat, i va voler demostrar-ho.

L'any 1899 va fer cas omís de les directrius de l'arquitecte municipal expressament indicades en el permís d'obres que li va concedir l'Ajuntament per les reformes que va fer a la seva casa de la pujada de St. Domènec, 4. No hi va haver cap autoritat que el fes quadrar i fos capaç de fer-li complir la normativa.

Hi va haver denúncies a la premsa, pressions de l'alcaldia, intervenció del governador civil, però el senyor Carreras mai va treure l'escaló il·legal que sobresortia de la façana, perquè això l'obligava a modificar l'interior del seu edifici.

L'any 1904, l'Ajuntament va fer unes obres d'adaptació del clavegueram a la plaça de l'Oli. L'antic primer tinent d'alcalde va aconseguir, amb la complicitat de l'alcaldia, que el municipi aixequés el nivell del carrer i d'aquesta manera desaparegués, miraculosament, l'esglai de la discòrdia i Vicente Carreras pogués legalitzar la seva infracció urbanística.

Joan Barbarà i Puig
és estudiós de la cultura.